

Motion till riksdagen

1989/90:Jo97

av Marianne Jönsson och Agne Hansson (båda C)

med anledning av prop. 1989/90:146

Livsmedelspolitiken

Mellan 25 och 30 % av alla som arbetar i Kalmar län är på ett eller annat sätt beroende av hur lantbruksnäringen utvecklas.

Under den gånnga 25-årsperioden har antalet jordbruksföretag halverats i Kalmar län. Det är de mindre företagen i storlek 2–30 ha som minskat. Under 1980-talet har också gruppen 30–50 ha börjat minska.

Inom länet är det stora skillnader i hur utvecklingen varit. Emmaboda kommun har mist 2/3 av jordbruksföretagen sedan 1960-talets början. Vimmerby, Hultsfred, Högsby, Nybro och Västervik har tappat 55–60 % av dessa under nämnda tid, medan Mönsterås, Borgholm, Oskarshamn och Torsås har en minskning till ungefär hälften. Längst ner på skalan i fråga om minskning av antal företag ligger Mörbylånga och Kalmar med ca 40 %.

I förhållande till riket har minskningen av arealen varit snabbare i Kalmar län med 17 % mot 11 % totalt.

Med det nu framlagda förslaget till ny livsmedelspolitik får man nog bedöma att mellan 15 och 30 % av jordbruksföretagen är i farozonen i länet.

Den nya och avreglerade livsmedelspolitiken kommer att få stora och dramatiska effekter för jordbrukarna och därmed för hela Kalmar län. Med bonden försvinner det öppna landskapet, den som kör mjölkbilen, de som kör ut foder, som sköter djurtransporterna, de som jobbar på slakteriet och på mejeriet, som kör taxi, som står i affär, kör ut posten, jobbar i verkstaden, är lärare i skolan och många fler. Tillsammans innebär de en levande landsbygd där bonden och hans familj utgör ryggraden.

LRF i Kalmar län har låtit utföra en pilotstudie i Västerviks kommun beträffande konsekvenserna av det framlagda förslaget till ny livsmedelspolitik (prop 1989/90:146). Konsekvensstudier lyser nämligen med sin frånvaro i det centrala material som föregått propositionsskrivandet.

För Västerviks kommun visar studien att mellan 20 och 30 % av jordbruksföretagen kommer att läggas ner. Det betyder mellan 330 och 760 årsarbeten inom jordbruk och övriga sektorer. För mjölkföretagen är situationen mycket allvarlig.

Åkerarealen i länet

1969	143 402 ha
1989	131 417 ha

En minskning med 11 985 ha; ca 600 ha/kr.

Antal jordbruksföretag i länet

1969	7 236
1989	4 435

En minskning med 2 801 st; ca 140 st/år.

Antal mjölkföretag i länet

1977	2 957
1989	1 894

En minskning med 1 063 st; ca 88 st/år.

Obs! 1977 var det första året då mjölkföretagen särredovisades.

Inkomstbortfall

Som en följd av förslagen till ny livsmedelspolitik förlorar länets 4 435 jordbrukare 204 milj.kr. i årsinkomst enligt uppgift i en konsekvensanalys som lantbruksnämnden i Kalmar län gjort inför det kommande beslutet om ny livsmedelspolitik. Siffermaterial från Sveriges Lantbruksuniversitet har brutits ner på länsnivå och sammanfattas kommunvis. Inkomstbortfallet uppstår både på växtodling och på djursidan.

Jordbrukets lönsamhet är redan i dag dålig, vilket framkommit i en utredning som gjorts av Riksrevisionsverket på regeringens uppdrag. Priserna skulle behöva höjas med minst 40 % om jordbrukarna fullt ut skulle få ersättning för egen arbetstid och eget kapital. Avräkningspriserna till jordbruket har fallit reallt med 6 % under den gångna tioårsperioden. Under samma tid har konsumentpriserna för de reglerade livsmedlen ökat reallt med 5 %. Det är således inte Sveriges bönder som drivit på inflationen i landet. De höjda priserna på livsmedel har skett i leden efter prisregleringen! Det är inte böndernas fel att Sverige har en sådan kostnadsutveckling och inflationsindrivande lönerörelser, vars effekter läggs på i alla led, inte minst i den arbetsintensiva vidareförädlingen och handelsledet.

Jordbruket tar i dag inte ytterligare lönsamhetsförsämringar. Jordbruket måste få en chans till rimlig anpassning och klara signaler om vilka spelregler som gäller. Jordbruket måste helt enkelt återfå framtidstron. I stället för att som nu från statsmakternas sida betrakta jordbruket som en belastning och ett stort samhällsproblem, skall man se jordbruket som en enorm resurs som blir allt värdefullare ju mer miljöförstöringen i världen fortskrider.

Propositionen

Propositionen innehåller en ökning av medel för landskapsvård under de tre närmaste åren. Stödet ges för att säkerställa värdefulla miljöer som är särskilt intressanta från naturvårds- eller kulturmiljösynpunkt. Ersättningen skall betalas ut till bonden och regleras i avtal mellan brukaren och länsstyrelsen på samma sätt som görs i dag.

1992/93 slutar ersättningen på 250 milj.kr. för hela landet. Detta skall vägas mot den samlade inkomstförlusten för Kalmar läns jordbrukare på ca 200 milj.kr.

Man har i debatten gjort stor affär av de ökade bidragen till naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet. Ett höjt stöd (NOLA-stödet) kompenserar på inget sätt bönderna om det inte går att bedriva lönsam produktion i övriga delar av företagen.

Det smaländska och öländska landskapet har formats under århundraden av idoga och målmedvetna odlare. Med människors arbete och djurens betande har det kulturlandskap vuxit fram som alla säger sig älska och vilja värna om. Vad händer med alla ängs- och åkerlyckor och småtegar när jordbruket inte längre förmår hävda dessa åtråvärda marker?

Totalt finns inom Kalmar län ca 55 000 ha med kvalificerade bevarandevärden ur naturvårdssynpunkt. Ölands särställning måste betonas eftersom här finns ett ännu nästan orört gräsmarksbruk och med naturvärden som saknar motsvarighet i Europa. I detta ingår Stora alvaret, ca 25 000 ha och östra Ölands strandängar, ca 12 000 ha, samt övriga objekt på Öland, ca 5 000 ha. Utöver dessa områden finns på fastlandet med samma höga bevarandevärde, klassat som odlingslandskap inom riksintressen för naturvärden, ca 13 000 ha.

Utöver dessa utpekade riksintressanta områden finns i länet flera regioner som är av utomordentligt högt bevarandeintresse för t.ex. turism och rörligt friluftsliv. Närmast kan nämnas Glasriket i sydväst, Tjustbygden i norr, "Ast-rid Lindgrensbygderna" i nordväst och stora delar av det öländska jordbrukslandskapet. Det är inte orealistiskt att räkna med att 1/3 av länets åkerareal – det vi kallar för vardagslandskapet – tillhör denna kategori. Det ger en areal i storleksordningen 50 000 ha.

Sammantaget skulle det totala årliga behovet av NOLA-stöd, om nu gällande miljöambitioner skall kvarstå, uppskattas till 77 milj.kr. bara till Kalmar län. NOLA-stödet är därför långtifrån tillräckligt. Riksdagen bör därför för budgetåret 1990/91 anvisa 250 milj.kr. (förslag: 100 milj.kr.) för att därefter under de följande åren komma upp i 500 milj.kr./år. Eftersom detta är en samhällsangelägenhet skall finansieringen ske över statsbudgeten. Med beaktan av att stora summor varje år anslås till skötsel av Sveriges park- och grönområden, ca 2,5 miljarder kr./år, är de summor vi föreslår mycket blygsamma!

Mjölken och köttproduktionen

Kalmar län har näst efter Skaraborgs län de flesta mjölkföretagen i landet. I 894 företag har i medeltal 23 kor i sina besättningar. Sammantaget finns således i länet ca 45 000 kor.

Enligt propositionen skall ca 20 % av korna i landet bort. Det innebär för Kalmar län ca 9 000 kor och 250 årsarbeten. Höjs siffran till 30 %, vilket många befarar, betyder det 380 förlorade jobb, när 13 888 kor försvinner.

Överskottet i mjölkproduktionen inom landet motsvarar 1990 ungefär 50 000 kor. Det innebär ca 10 % överskott, men 5 % av dessa behövs för att klara säsongvariationen.

Konsumtionen sjunker stadigt, inte minst uppbackad av en del statsråd och andra myndighetspersoner. Till detta kommer att vi måste räkna med en minskad K-mjölksförsäljning med ca 10 % när mjölksubventionerna försvinner som ett led i skatteuppgörelsen mellan s och fp.

I dag finns 50 000 kor för mycket på grund av att tvåprissystemet försvunnit och alla mjölkproducenter optimerar inom sitt företag för närvarande. Med lägre konsumtion och borttagande av mjölksubventionerna ökar överskottet med ytterligare 25 000 kor. Kommer det därtill, som propositionen föreslår, att bli omöjligt för näringen att gemensamt lyfta ut överskottet handlar det totalt om 150 000 kor som snabbt måste slaktas. Eftersom kominskning i kvarvarande besättningar är uteslutet – alla kvarvarande måste ju producera för fullt – innebär det att 7 000–8 000 besättningar måste bortkveck och helst före den 1 juli 1991. Det får ej ske!

Mjölkregeringen

Det förenklade utjämningsystemet som centern förespråkat får vara kvar under en övergångstid. Det är den enda reglering som skall finnas kvar temporärt enligt propositionens förslag. Frågan är hur mycket denna "förenkling" är värd. Ölandsmejerier som hittills drivits som ett eget företag är dödsdömt från första dagen. Man har nu inlett förhandlingar om att få gå upp i Arla. Skall denna "produktorienterade" förenkling vara värd något, förutsätter den ett fatal mot varandra väl balanserade mejeriföretag, som därmed kan betala något så när lika till sina medlemmar.

Exportfinansiering

Exportfinansiering var tänkt från näringens sida att ingå i den förenklade mjölkregeringen. Enligt propositionens förslag kommer inte exportfinansiering, dvs. att alla landets mjölkproducenter gemensamt tar kostnaden för att lyfta ut överskottet, att tillåtas. Detta är synnerligen allvarligt. Exportfordras för att klara säsong- och årsmånadsvariationerna. I annat fall måste produktionen ner till 85 % av konsumtionen för att inte vid något tillfälle nå över 100 %. Dessutom tillkommer en internationaliserad livsmedelsmarknad att medföra en viss utbytesexport. Införselavgifterna på importen måste kunna användas till att exportera motsvarande kvantiteter.

Utän möjligheter till exportfinansiering kollektivt blir situationen katastrofal. Detta har något förutsetts i propositionen. Där föreslås drygt 300 milj.kr. för att betala köttexport under två år. Detta är endast en droppe i havet! Vi föreslår att näringen ges möjligheter till gemensam exportfinansiering i första hand så länge det förenklade utjämningsystemet finns, dvs. fram till den 1 juli 1994.

Regionalpolitiskt stöd

För att överhuvudtaget klara det öppna landskapet och landsbygden i våra skogs- och mellanbygder krävs ett särskilt regionalpolitiskt stöd i södra och mellersta Sverige.

Dessa områden kommer att drabbas särskilt hårt vid en avreglering. Mjolk- och köttproduktion är de dominerande produktionsgrenarna i dessa områden. Ersättningen bör knytas till djurproduktionen och vara kopplad till vall och betesareal för att inte riskera en ren stallutfodring.

Vi föreslår därför att stödområdet utvidgas till att omfatta skogs- och mellanbygden i södra och mellersta Sverige. I detta utökade område ingår Kalmar läns inlandskommuner och Öland.

Fären som landskapsvärdare

Lammköttet har för närvarande en subvention av litet drygt 6 kr./kg. Detta stöd föreslås att avvecklas på tre år. NOLA-stödet med prövning av Lantbruksnämnden skall delvis ersätta subventionen, enligt tankar i propositionen. Större delen av färnäringen kommer att dö, om inte stöd även fortsättningsvis utgår till färnäringen. Vi anser att ersättning skall utgå på samma sätt som vi tidigare föreslagit till grovfoderbaserad produktion, nämligen per djur och knutet till viss areal.

Spannmål och överskott

Långsiktiga, permanenta lösningar måste fram för att ställa om produktionen. I propositionen presenteras kostnaden för omställningen (13,6 miljarder) som en storstilad satsning från samhället.

I dagsläget är jordbrukets samlade kostnader ca 30 miljarder kr. En inflation med 8 % för 1990 gör att dessa kostnader ökar med 2,5 miljarder/år. 5 miljarder x 5 (antal år i omställningsprogrammet) = 12,5 miljarder. Till detta kommer naturligtvis 1991 – 1994 års kostnadsökningar.

Det finns fog att påstå att näringen själv får stå för omställningskostnaden.

När det gäller användningen av arealen till annan produktion ber vi att få hänvisa till centerns partimotion, där snara åtgärder på detta område krävs.

I detta sammanhang vill vi upprepa tidigare krav på en utredning om förutsättningar för en etanolfabrik i Mönsterås.

Det måste till en massiv satsning på miljövänliga drivmedel som är inhemskt producerade. Med en låg inblandning av etanol i bensinen kan vi utnyttja svenska råvaror, svensk industri och samtidigt minska importen av bensin.

200 000 ha åkermark kan användas för att producera spannmål till etanolframställning. Det innebär två fullskaleanläggningar för etanolproduktion.

Redan i dag är etanolen väl prövad för låginblandning i bensinen. Därmed kan en större del av bilparken köra på blyfritt, enligt Energiverkets beräkningar. Taxi, bussar och andra fordon i tätortstrafik kan snabbt gå över till ren etanol. Därmed kan stora miljöfördelar uppnås i tätorterna. Stockholms lokaltrafik har startat ett vällovt projekt med etanoldrivna bussar.

I Kalmar län har en lokal studie visat att en etanolfabrik med fördel kan förläggas till Mönsterås bruk.

För att komma i gång med en fullskalig etanolsatsning måste etanolen moms- och skattebefrias. De beslut som fattats om moms på inhemsk energi motverkar en satsning på etanolen. Centern har skarpt tillbakavisat detta.

Mot. 1989/90
Jo97

Sockerbetsodlingen

Sockerbruket i Mörbylånga har fått en respittid. Detta tjänar inga andra syften än att öka oron. I propositionen aviseras en utredning med ett diffust syfte. Sockernäringsen har nyligen varit föremål för omfattande utredningar, dels genom statens jordbruksnämnds utredning "Socker, andra sötmedel, stärkelse och sprit" hösten 1987, dels i en kompletterande utredning av statens jordbruksnämnd hösten 1989.

När det gäller en fortsatt drift vid sockerbruket i Mörbylånga ber vi att få hänvisa till en gemensam motion från länets alla riksdagsmän. De argument som vi där framförde har samma styrka när det gäller sockerbetornas betydelse för sysselsättning och miljö på södra Öland och även på Kalmar läns fastlandssida. Vi upprepar dock betydelsen för miljön av fortsatt odling av sockerbeter.

Betodlingsdistriktet kring Kalmarsund ingår i det område, där särskilda krav ställs beträffande urlakning och utsläpp av närsalter. Kraven innebär att 60 % av arealen skall vara besädd med fånggrödor. Sockerbeter är de enda vårsådda grödor som där inräknas. Detta visar på betans betydelse ur miljösynpunkt. Skillnad i urlakning enligt Lantbruksuniversitetets uppgifter är ca 20 kg N/ha mellan sockerbeter och vårsådda spannmålsgrödor. Under ett torkår som 1989 är skillnaden betydligt större. Under ett normalår är alltså urlakningen ca 80–85 ton N mindre för sockerbeter jämfört med spannmål. Detta kan jämföras med Sockerbrukets utsläpp av kväve på ca 12–15 ton/år.

Bruna bönor

Odlingen av bruna bönor på Öland har stor betydelse. Det är en verklig nischgröda. 350 odlare finns. Odlingen omfattar 1 200 ha. I kombination med lök och matarter är bruna bönor huvudgröda för de öländska specialodlarna. Rubbas förutsättningarna med arealbidrag och prisbidrag kommer odlingen troligen att försvinna. Odlingen är livsviktig för specialodlarna. Den skapar inga överskottsproblem. Tvärtom avlastas spannmålsarealer, vilket är ett mål för föreslagen livsmedelspolitik. Vi hemställer därför att minst nuvarande stöd skall utgå till den öländska bönodlingen.

Sammanfattning

Jordbruket är en resurs för framtiden som vi inte har råd att förlora. Jordbruket har alltid tagit sitt samhällsansvar. Trots svängningar och inkonsekvent handlande från staten har man sökt ställa in sin produktion enligt anvisningar från de statliga jordbruksnämnderna. Man har sökt leva upp till krav på rationaliseringar och pressat ner sina kostnader för att producera livsmedel till rimliga priser.

Jordbruket är en näring som arbetar med stora investeringar där omlägg-

ning av produktionsinriktning kräver lång omställningstid. Det måste bli slut på ryckigheten. Klara signaler krävs för yrkets utövare. Först då vågar ungdomen satsa, överta gårdar och tänka sig en framtid på landsbygden.

Mot. 1989/90
Jo97

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar om stöd till landskapsvård i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. att riksdagen beslutar att gemensam exportfinansiering skall finnas kvar i första hand till 1 juli 1994,
3. att riksdagen beslutar att införelavgifterna på importen skall kunna användas till export av motsvarande kvantiteter,
4. att riksdagen beslutar om regionalpolitiskt stöd i enlighet med vad som anförts i motionen,
5. att riksdagen beslutar att särskilt stöd skall utgå till fårnäringen baserat på antal djur relaterat till areal,
6. att riksdagen beslutar uppdra åt regeringen att utreda förutsättningarna för en etanolfabrik i Mönsterås,
7. att riksdagen beslutar ge regeringen till känna att sockerbruket i Mörbylånga skall garanteras fortsatt drift,
8. att riksdagen som sin mening ger regering till känna att odlingen av bruna bönor även i fortsättning skall få minst oförändrat stöd.

Stockholm den 8 maj 1990

Marianne Jönsson (c)

Agne Hansson (c)